



ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 4, Article Number: 1C0245

EDUCATION SCIENCES

Received: August 2010
Accepted: October 2010
Series : 1C
ISSN : 1308-7274
© 2010 www.newwsa.com

Yasemin Aköz
Pınar Bulut
Gazi University
pnrbulut06@hotmail.com
Ankara-Turkey

İLKÖĞRETİM 5. SINIF TÜRKÇE DERSİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTAPLARINDA YER ALAN DİL BİLGİSİ ETKİNLİKLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada İlköğretim 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki dilbilgisi etkinlikleri incelenerek, etkinliklerin İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim programındaki dil bilgisi öğretim anlayışına uygun olup olmadığı ve programda belirtilen kazanımları karşılayıp karşılamadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma nitel türde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu dört ayrı yayınevine ait öğrenci çalışma kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmada güvenilirliğin sağlanması için teyit incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. İncelenen İlköğretim Türkçe Dersi 5. sınıf öğrenci çalışma kitaplarında programda belirtildiği gibi sezdirilerek öğretime uygun yapılandırılan etkinliklerin yanında, bunun aksine doğrudan konu adıyla verilen etkinliklerin de yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrenci çalışma kitaplarında bazı dilbilgisi kazanımlarıyla ilgili etkinlik olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi, Öğrenci Çalışma Kitabı, Kazanım, Dilbilgisi, Etkinlik

EXAMINATION OF GRAMMAR ACTIVITIES IN THE 5TH GRADE PRIMARY EDUCATION STUDENTS TURKISH LESSON EXERCISE BOOKS

ABSTRACT

In this study, examining the grammar activities in the 5th grade primary education students Turkish lesson exercise books, whether the activities are convenient for the perception of grammar instruction in the Primary Education Turkish Lesson Instruction program and whether they meet the acquisitions specified within the program or not were tried to be determined. The study is a qualitatively descriptive study. Working group of the study is consisted of students exercise books of four separate publishing houses. The data of the study were collected by the method of document inspection. In the study, the method of verification inspection was used in order to provide the reliability. In the 5th grade Primary Education Students Turkish Lesson exercise books, being examined, it was determined that as well as the activities which are configured in compliance with education through implication, as specified in the program, it was determined that there were also activities which are directly given with the title of the subject in contrary to this. Besides, there are no activities in students exercise books related to some grammar acquisitions.

Keywords: Turkish Lesson, Students Exercise Book, Acquisition, Grammar, Activity

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Türkiye’de 2005 yılında ilköğretim (1-5) programlarının yenilenmesiyle birlikte okullarda kullanılan öğretim materyallerinin başında gelen kitaplarda da yenilikler yapılmıştır. Kitaplar; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuzu olarak hazırlanmıştır. “Programda öğrenciye, alıştıırma yapma ve sorulara cevap verme rolü yerine, sorular sorma, problem çözme, tıpkı bir bilim insanı gibi gereksinim duyulan bilgiyi ortaya çıkarma ve değerlendirmeye yönelik faaliyetlere girişme, etkinlikler yoluyla kendi bilişsel yapısını oluşturma... vb. gibi aktif bir rol yüklenmektedir”(Odabaşı, 2007:4). Öğrenci çalışma kitapları ilgili olduğu derse ilişkin kazanımları öğrencilere kazandırmak için hazırlanmış etkinlik kitaplarıdır. “Öğrencilerin önceki öğrenmelerini ortaya çıkartacak ve onları sonraki öğrenmelere hazırlayacak çalışma kitabında, öğrencilerin akıl yürütme, problem çözme, karar verme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, kritik düşünme ve öz değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek ve dersteki öğrenmelerini günlük yaşamıyla ilişkilendirecek etkinliklere yer verilmesi yapılandırmacı yaklaşıma uygun eğitim ortamlarının oluşturulmasında oldukça önemlidir” (Erdoğan, 2007:165).

Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin kazandırmayı amaçladığı konulardan biri de dil bilgisidir. “Dil bilgisi, bir dilin ses, kelime ve kelimelerin cümle içindeki görevlerini ayrıntılı olarak inceler ve dikkat edilmesi gereken kuralları ortaya koyar” (Güneş, 2007: 261). Erdem’e (2008) göre dil bilgisi öğretiminin amacı, dille ilgili birtakım kurallar ve ilkeler öğretme değil, öğrenilen konuları birer beceriye dönüştürmektir.

Dil bilgisi öğretiminde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta dil bilgisi konularının farklı düzeydeki öğrencilere nasıl öğretilmesi gerektiğidir. İlköğretimden itibaren öğrencilere dil bilgisi konuları öğretilmektedir. “Türkçe (1-5) Öğretim Programında, dil bilgisi bir öğrenme alanı olarak ele alınmamıştır. Ancak Türkçe’nin bazı temel özelliklerini içeren kazanımlar dinleme, okuma, konuşma, yazma öğrenme alanlarının içerisine dağıtılmıştır.”(Temur, 2007: 358). İlköğretim öğrencileri bilişsel gelişim olarak somut işlemler döneminde oldukları için bu düzeydeki öğrencilere dil bilgisi öğretimi yapılırken konular mümkün olduğu kadar somutlaştırılmalıdır.

İlköğretim Türkçe Programında (1-5. Sınıf) dil bilgisi öğretiminde öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak ve yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak; sınıf düzeyine göre dil bilgisi kurallarının sezdirilerek öğretilmesi amaçlanmaktadır. Çocuk, öğrenme alanlarında sezdiği dilbilgisi konularını önceki bilgileri yardımıyla yapılandıracak ve bir beceriye dönüştürebilecektir. Güneş (2007) dil bilgisi kavramları ve kuralları soyut olduğu için ilköğretimin başlangıcında dil bilgisi kurallarının sezdirilerek verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Aşağıdaki tabloda Türkçe öğretim programında 5. sınıf düzeyinde yer alan dil bilgisine yönelik kazanımlar, bu kazanımların hangi öğrenme alanı içinde yer aldığı ve bunlara ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Tablo 1. İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Programında dil bilgisi kazanımlarının dağılımı
(Table 1. The distribution of acquisitions in turkish language program for the 5th grade of primary schools)

Kazanımlar	Öğrenme Alanı	Açıklamalar
Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur.	Okuma	Öğretmen "veya, ama, fakat, ancak" kelimelerinden sonra düşüncenin farklılaştığını öğrencilere sezdirmelidir.
Ekleri kullanarak kelimeler türetir.	Okuma	Burada yalnızca "-cı, -lık, -lı, -sız" eklerini kullanarak kelimeler türetilmelidir.
Anlamlı ve kurallı cümleler yazar.	Yazma	Özne, tümleç, yüklem temel anlamları açıklanmamalı ve bu öğelerin çeşitleri verilmemelidir.
Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır.	Yazma	İsim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç kavramları, örneklerden yola çıkılarak sezdirmeye çalışılmalıdır. Kelime türlerinin çeşitleri verilmemelidir.
Yazılarında farklı cümle yapılarına yer verir.	Yazma	İki farklı cümlenin birleştirilip tek bir cümle şeklinde ifade edilebileceği gösterilmelidir. Burada basit ve bileşik cümlenin tanımı yapılmadan sadece öğrencilerin bunları kullanması sezdirilmelidir.
Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır.	Yazma	Yazılarında, farklı bir düşünceye geçerken "ama, fakat, veya, yalnız, buna rağmen vb." ifadelerinin kullanılması istenebilir.

Bu araştırmada ilköğretim 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında yer alan dil bilgisi ile ilgili etkinliklerin programdaki anlayışı yansıtıp yansıtmadığı incelenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI (RESEARCH PURPOSE)

Araştırma, ilköğretim 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin, programdaki dil bilgisi öğretim anlayışına uygun olup olmadığını ve programda belirtilen kazanımları karşılayıp karşılamadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ (RESEARCH METHOD)

3.1. Araştırmanın Modeli (Research Design)

Araştırma nitel türde betimsel bir çalışmadır. "Nitel yöntem, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır" (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

3.2. Çalışma Grubu (Study Group)

Araştırma nitel bir çalışma olduğundan ve elde edilen verileri genelleme kaygısı taşımadığından araştırmada evren ve örneklem değil, çalışma grubu kullanılmıştır. Anlatımda kullanım kolaylığı olması açısından incelenen kitapların her birine bir kod verilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan kitaplar yayınevlerine ve kodlarına göre şunlardır:

- Erdem Yayınları İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı (Kod Adı-EY)
- Milli Eğitim Yayınları İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı (Kod Adı-MY).
- Zambak Yayınları İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı (Kod Adı-ZY).

- Koza Yayınları İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı (Kod Adı-KY).

3.3. Veri Toplama Yöntemi (Data Collection Method)

Araştırmancının verileri nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. "Doküman incelemesi, hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2008:187). Buna göre çalışma grubunda belirtilen öğrenci çalışma kitapları doküman incelemesi tekniğine bağlı olarak incelenmiştir. Öncelikle İlköğretim (1-5) Türkçe programı incelenmiş, dil bilgisi kazanımları tespit edilmiş ve dil bilgisi konularının nasıl verilmesi gerektiğine yönelik açıklamalar belirlenmiştir. Güvenirliğin sağlanması için teyit incelemesi yönteminden yararlanılmış, araştırmacıların analiz ettiği veriler başka bir uzman tarafından tekrar incelenmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR (FINDINGS AND COMMENTS)

Araştırma kapsamında incelenen öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler öğrenme alanlarındaki kazanımlara göre her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenerek tasnif edilmiş, elde edilen bulgular birleştirilerek analizler yapılmıştır. Öğrenci çalışma kitaplarındaki dil bilgisi konularının etkinliklere göre sayısal dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Sayısal Dağılımı
(Table 2. The Numerical Distribution of the Activities within the Students' Exercise Books)

Kitap Kodu	Toplam Etkinlik Sayısı	Dilbilgisine Yönelik Etkinlik Sayısı
MY	313	25
KY	280	20
ZY	302	24
EY	237	26

Öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin çeşitliliğinin belirlenebilmesi için her bir çalışma kitabındaki tüm etkinlikler incelenmiştir. Öğrenci çalışma kitaplarında en çok "boşluk doldurma, cümle tamamlama, sebep sonuç yazma; hikaye yazma; hikaye haritası oluşturma; verilen bir tabloyu doldurma; kelime bulmaca; verilen resimlerle ilgili yazı yazma" gibi etkinlik türlerinin olduğu belirlenmiştir. Dil bilgisiyle ilgili etkinlikler ise soru-cevap, cümle tamamlama ve boşluk doldurma biçiminde düzenlenmiştir.

Etkinlikler daha çok bireysel çalışmaya uygun, metnin yahut etkinliğin okunarak ve yazılarak gerçekleştirilebileceği biçimde düzenlenmiştir. Etkinliklerin yönerge cümlelerinin neredeyse tamamına yakını "yazınız, tamamlayınız, doldurunuz, eşleştiriniz" vb. ifadelerle bitmektedir. Öğrenciden kendisine verilen boş satırlara etkinliği yazarak uygulaması istenmektedir. Bazı etkinliklerde resimler çizilmesi için boşluklar verilmiş, bazı etkinliklerin yönergelerinde ise soru ifadesinin ardından eklenen "tartışınız" kelimesi ile etkinliklerin sezdirerek öğretime veya grup çalışmasına uyarlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

4.1. Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinliklerin Dil Bilgisi Öğretim Yaklaşımını Karşılama Durumu (The Status of the Activities Within the Students Exercise Books to Meet the Approach of Grammar Instruction)

Araştırma kapsamında yanıtı aranan temel soru; 5. Sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin Türkçe programındaki dil bilgisi

öğretim yaklaşımına uygun olup olmadığıdır. Bu doğrultuda öncelikle çalışma kitaplarındaki etkinliklerin arasından dil bilgisine yönelik olan etkinlikler tespit edilmiştir. Dil bilgisi etkinlikleri öğrenme alanları, kazanımlar ve programda kabul edilen öğrenme yaklaşımına (sezdirilerek verilmesi) göre gruplandırılmıştır. Etkinliklerin kazanımları karşılama durumları ve yer aldıkları kitaplar gözetilerek sayısal dağılımları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin kazanımlara ve kitaplara göre dağılımı
(Table 3. The distribution of activities within the students' exercise books in accordance with the acquisitions and books)

Kazanım	Dilbilgisi Kazanımlarının Kitaplara Göre Dağılımı			
	MY	KY	ZY	EY
Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur	3	2	-	1
Ekleri kullanarak kelimeler türetir.	1	4	3	9
Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır.	6	-	4	3
Anlamalı ve kurallı cümleler yazar.	15	14	18	14
Yazılarında farklı cümle yapılarına yer verir.	-	2	-	5
Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır: (Ama fakat, veya)	1	-	3	-

Etkinliklerin büyük çoğunluğunun "Anlamalı ve kurallı cümleler yazar" ve "Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır." kazanımları altında yer almaktadır. "Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır" kazanımında isim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç kavramlarının örneklerden yola çıkılarak sezdirilmeye çalışılması amaçlanmaktadır.

Öğrenci çalışma kitaplarındaki dil bilgisine yönelik etkinlikler öğretim biçimlerine göre iki grup altında incelenmiştir:

- Sezdirilerek Öğretime Uygun Olarak Yapılandırılan Etkinlikler
- Doğrudan Öğretime Uygun Olarak Yapılandırılan Etkinlikler

Tablo 4'te öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin programın dil bilgisi öğretim anlayışına göre oluşturulan sayısal dağılımı verilmiştir.

Tablo 4 . Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin dil bilgisi öğretim anlayışına göre dağılımı

(Table 4 . The distribution of activities within the students' exercise books in accordance with the language teaching approach)

	MY	KY	ZY	EY
Sezdirilerek Öğretime Uygun	17	12	20	9
Doğrudan Öğretime Uygun	8	8	4	17

Tablo 4 incelendiğinde EY hariç bütün yayınevlerinin öğrenci çalışma kitaplarındaki dilbilgisi etkinliklerinin çoğunluğunun sezdirme yöntemini dikkate alarak hazırlandığı, EY'nin hazırladığı öğrenci çalışma kitabındaki dilbilgisi etkinliklerinin çoğunluğunun ise doğrudan öğretime uygun olarak hazırlandığı görülmektedir.

- **Sezdirilerek Öğretime Uygun Olarak Yapılandırılan Etkinlikler**

İlköğretim 5. Sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerden sezdirme yoluyla öğretime uygun olarak yapılandırılanlar öğrenme alanlarına göre ayrı ayrı incelenmiştir:

• **Okuma Öğrenme Alanında Sezdirilerek Verilen Etkinlikler:**

- o **Kazanım:** Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur.

Öğretmen "veya, ama, fakat, ancak" kelimelerinden sonra düşüncenin farklılaştığını öğrencilere sezdirilmelidir. Sezdirilerek verilen etkinliklerde öğretilmesi amaçlanan temel kavramlar ve konular doğrudan verilmemekte çocuğun yazarak, okuyarak, görseller yardımıyla bilgiye kendisinin ulaşması hedeflenmektedir. Öğrencinin konu başlıklarını ezberlemesini engelleyerek öğrenme ve kavramayı daha işlevsel hale getirmek, etkinlik içinde önceki öğrendiklerini kullanabilmesini sağlamak hareket noktasıdır. Bu bölümde sezdirilerek verilen etkinliklerden bazı örnekler sunulmuştur.

- o **Etkinlik:** Metinde hangi bilgileri diğerlerinden daha önemli buldunuz. Neden?

Bence önemli. Çünkü.....

Bence önemsiz .Çünkü.....(KY,s.53/3)

- o **Kazanım:**Ekleri kullanarak kelimeler türetir.

İlköğretim 5. Sınıf Türkçe programında kazanım için yalnızca "-cı, -lık, -lı, -sız" eklerinin kullanılarak kelimeler türetilmesi önerisi yapılmaktadır. Buna göre sezdirilerek verilen yalnızca bir etkinlik tespit edilmiştir.

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki kelimelerin anlam farklılıklarını ve nedenini arkadaşlarınızla tartışınız.

Uğur→uğurlu→uğursuz (ZY, s.106/6)

Etkinlikte ekler verilmeden bu eklerin bulunduğu kelimelerden yola çıkılmıştır.

• **Yazma Öğrenme Alanında Sezdirilerek Verilen Etkinlikler:**

- o **Kazanım:** Anlamlı ve kurallı cümleler yazar.

Cümlenin öğelerinin farkında olarak kurallı cümle yazabilmek dilbilgisinde öncelikli konulardandır. "Anlamlı ve kurallı cümleler yazar" kazanımının sezdirilerek verilmesi için kazanımın açıklaması şöyledir: "Özne, tümlec, yüklem temel anlamları açıklanmamalı ve bu öğelerin çeşitleri verilmemelidir." Kazanıma yönelik etkinliklerde özne, yüklem, tümlec adı verilmemeli öğrenciye bunların cümle içindeki yerini ve işlevini kendi kendine fark ettirecek çalışmalar yaptırılmalıdır. Etkinlik örneklerinden birkaçı aşağıda sunulmaktadır:

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki cümlelerde nerede, nereden, nereye sorularının cevabı olan kelime ya da kelime gruplarının altını çizersiniz.

-Miniatürk İstanbul'da kuruldu.
(Miniatürk nerede kuruldu?)

Şu an Miniatürk'te Anadolu'dan ve dünyadan 105 adet maket yapı var. Burada da sadece yapılar değil küçük olan ağaçlar, nehirler, göller de var.

Pamukkale'den söz ederken muhteşem beyazlığı gözümün önüne gelir.(MY, s.84/4)

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki örneklere bakarak cümleleri parantez içindeki sorulara göre tamamlayınız.

Ablam.....yapıyor.(Ablam ne yapıyor?)

Sevgiçok sever.(Sevgi neyi çok sever?) (MY, s. 85/7)

- o **Etkinlik:** Kim, nereye, ne zaman, nasıl gitti? örnekteki gibi cümleler yazınız. "Erdal, okul, Hilal, kurs, öğle, akşam, hala" (ZY, s.136/7). Bu etkinlikte nasıl sorusuna karşılık olarak karışık verilen kelimelerin yanına otobüs, bisiklet, taksi resimleri verilmiş ve öğrenciden bunları kullanarak cümle

kullanması istenmiştir. Burada amaç cümlelerin öğelerini kazandırmaktır.

- o **Etkinlik:** Arılar şiirinde iş, oluş, hareket bildiren kelimelere örnekler bulunuz. Bunların da geçtiği anlamlı ve kurallı cümleler yazınız. Bu kelimeleri genellikle cümlelerin neresinde kullandınız? Bundan nasıl bir sonuç çıkarabilirsiniz?(KY,s.103/9) Bu etkinlikte öğrenciye verilen kaynak, ders kitabında yer alan "Arılar" şiiridir. Öğrenciden fiilin tanımı verilmeden şiirdeki cümlelerden işi ve hareketi bildiren kelimelerin bulunması ve bu tür kelimelerin cümlelerin neresinde yer aldığını bulması istenmektedir. Amaç hem fiili hem de fiilin cümle içinde yüklem olarak görevini çocuğa sezdirebilmektir. Böylelikle bilgi doğrudan verilmemiş çocuğun kendisinin fark etmesi sağlanmaya çalışılmıştır.
- o **Etkinlik:** -a)Aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Cümlelerin anlamlarının tamamlanıp tamamlanmadığına dikkat ediniz. Cümleleri verilen kelimelerden uygun olanı ile tamamlayınız. "Dinliyordu; dokundu; titredi."

Yardımcısı tekrar levhaya;

Levha bir iki dakika

Bell eğilmiş alıcısı; (ZY,s. 98/8).

- o **Kazanım:**Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır.

İsim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç kavramları, örneklerden yola çıkılarak sezdirilmeye çalışılmalıdır. Kelime türlerinin çeşitleri verilmemelidir. Bu açıklamaya uygun etkinliklerden bazı örneklerle yer verilmiştir.

- o **Etkinlik:** Aşağıda verilen ifadelerle cümleleri tamamlayınız. İçin, göre, gibi, kadar Bayrağımız.... vatan da kutsaldır. Bana ...en önemli konu dürüstlüktür. Cennet ..vatanımız var.(MY,s.104/5).
- o **Etkinlik:** Aşağıdaki şiirde isimleri niteleyen ve belirten kelimeleri doğrudan bulup yazınız.(KY, s.40/6) Etkinlikte "ismi niteleyen kelime" ifadesi ile sıfat sezdirilmeye çalışılmıştır.
- o **Etkinlik:** a) Aşağıdaki cümleleri verilen kelimelerden uygun olanı yazarak tamamlayınız. "yılında, hergün, geç, çok, güzelce, hızla, yürüyerek"-Hepimiz ... bir çok şeyi çöpe atarız." b)Boşluklara yazdığınız kelimelerle altı çizili kelimeler arasında nasıl bir anlam ilişkisi olduğunu tartışınız. c) Aşağıdaki kelimelerin önüne örnekteki gibi farklı ifadeler yazınız.

"Saat dokuzda / Koşarak / Çalışmak için GİTTİ
"...../..... /.....ÇALIŞTI." (ZY,s.81/10)Bu etkinlikte fiili niteleyen kelime olarak zarf ifadeleri sezdirilmeye çalışılmıştır.

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki boşlukları "nasıl" sorusuna cevap verecek biçimde doldurunuz. Cevap verirken hayal gücünüzü kullanınız. - Nasıl bir koku? -Nasıl bir kelebek? -Nasıl bir orman?"(ZY,s.113/1) Burada öğrenciden "Nasıl?" sorusuna güzel, büyük, küçük gibi ismi niteleyen kelimeler yerleştirerek sıfatı kavraması beklenmektedir.
- o **Etkinlik:** Aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Cümlelerin anlamlarının tamamlanıp tamamlanmadığını tartışınız. Cümlelerin anlamlarını tamamlamak için verilen kelimelerden uygun olanını boşluklara yazınız. "bilmiyor, kalkacaktır, doğdu, gitti."

Emel okula otobüsle

Servis saat onda.....;

Benim burada olduğumu.....; (ZY,s.127/9)

- o **Etkinlik:** "Atatürk'ün gök mavisi gözleri parlıyordu." cümlesini inceleyiniz. Aşağıdaki cümlelerde varlıkları niteleyen

kelimeleri bulup altlarını çiziniz. "Türkiye güçlü bir devlettir." (MY, s.33/10)

- o **Etkinlik:** a) Aşağıdaki cümleleri verilen kelimelerden uygun olanlarla tamamlayınız. "bazı, dört ,kapalı, küçük, büyük;Teknemiz fındık kabuğuna dönmüştü.Küçük motorun içinde kişiydik. " b) Boşluklara yazdığınız kelimelerle altı çizili kelimeler arasında nasıl bir anlam ilişkisi olduğunu düşününüz. c) Aşağıdaki kelimelerin önüne sorulardan hareketle farklı ifadeler yazınız. Sorular: Nasıl, kaç, kaçınıcı, hangi, ne renk

Taş duvarlı	E	K
Bir		A
Üçüncü	V	Z
Şu		A

K (ZY, s.56/12)

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki cümleleri bitişik yazılan "de" ya da ayrı yazılan "de" ile tamamlayınız.

Hafta... bir kez film seyrediyorum.

Betül ... bizim mahallede oturuyor.

Kurunun yanın... yaş ... yanar (ZY, s.25/8)

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki cümlelerde "sayı, renk, şekil ve durum" bildiren kelimelerin altını çiziniz. Yanlarına neyi bildirdiklerini yazınız.

Yaşlı adam fırçasını boya kavanozuna batırdı. (Durum)

Kısa süre içinde teknenin yüzeyi siyah bulutlarla kaplanmıştı.

Kafasını kaldırdığında meraklı bakışlarla karşılaştı. (EY, s. 120/4)

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki cümleleri verilen kelimelerden uygun olanı ile tamamlayınız. "ona, bunları, senin, bizi, biz- Bugün annemin doğum günü ... bir hediye almak istiyorum." (ZY, s.75/9). Bu etkinlikte verilen kelimelerin her biri zamirdir. Ancak zamir kelimesi kullanılmadan örnek cümleler yoluyla kazandırılmaya çalışılmıştır.
- o **Etkinlik:** -Aşağıdaki cümleleri verilen kelimelerden uygun olanıyla tamamlayınız." Kolayca, kolaylaştı, kolaylık;

Baykuşun gözleri geceleri etrafı.....seçer.

Teknolojik ürünler insanlara büyüksağlamıştır.

Günümüzde bilgiye ulaşmak çok " (ZY, s.107/7).

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki kelimeleri cümlelerde kullanınız. Kurduğunuz cümlelerde kelimeleri hangi adın yerine kullandığınızı belirtiniz."ben , sen, o, bu şu, bazıları" (KY, s.99/11)
- o **Etkinlik:** Aşağıdaki cümlelerde işi, hareketi yapan varlık veya varlıkları kelimelerin altını renkli kalemle çiziniz. (MY, s. 50/8)
- o **Etkinlik:** Aşağıdaki kelimeleri bir varlığın özellik ve niteliğini belirtecek cümlelerde kullanınız. (KY, s.84/9)
- o **Etkinlik:** Aşağıdaki örnek cümlelerde adların yerine kullanılan kelimelerin kullanılmasını izleyiniz."Kalbimiz bizim için gece gündüz çalışır. O, biz uyurken uyumaz." (MY, s. 53/7) Bu etkinlikte zamir kelimesi doğrudan kullanılmamış, öğrencilerin tartışarak kendilerinin bulması yolu izlenmiştir.
- o **Etkinlik:** "-Beni hep güler yüzle karşılırsınız. Sabah akşam bıkmadan dinlersiniz." Yukarıdaki örnek cümlelerde koyu yazılan kelimelerin kullanılışlarına dikkat ediniz. Aşağıdaki boş bırakılan cümleleri, verilen kelimelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız.-zevkle, masmavi, heyecan, neşe, kapkaranlık

Renkler olmasaydı.....dünyada yaşardık.

Bariş Manço'nun şarkıları hala..... dinleniyor.

Günaydın dediğimizde içimiz..... doluyor.

Gökyüzü bulutlarla kaplı.

Büyüklerle bile oynamakveriyor.(MY, 79/10)

- o **Etkinlik:** "bir, zayıf, uzun, sakalı, seçkin, kara, bazı, terbiyeli" Aşağıdaki cümlelerin boş bırakılan yerlerine yukarıdaki kelimeleri uygun şekilde yazarak cümleleri tamamlayınız.Aynı kelimeyi birden çok kullanabilirsiniz.

"Kendiside..... boyu,..... vücudu,uzun..... ve..... gözleriyle çağının büyükleri arasındainsan olarak beliriyordu..... gün camiye görmeye gitti. tavırla padişahı selamladı.kimseler yapının uzamasını bahane etmişler." (KY,s.125/6)

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki cümlelerde eylemin gerçekleşme zamanını, sebebini, durumunu (şeklını) belirten ifadelerin altını çiziniz. Bunun sebep mi, zaman mı, durum mu bildirdiğini yazınız. İpucu: Cümlede "nasıl" sorusuna cevap olan bölüm "durum" bildirir. "Ne zaman, ne kadar süre" sorularına aldığımız cevap "zaman " bildirir.

Merdivenleri yavaşça tırmandık.

→Nasıl? --> Durum bildiriyor.(EY, s.115/4)

- o **Etkinlik:** Boş bırakılan yerleri kutucuklardaki uygun kelimelerle doldurunuz.

Er geç	Hızlı	yine	fazla	nasıl	dün
--------	-------	------	-------	-------	-----

Şimdi git ama gel.

Bu araba yanımdan çok geçti.

Ben o kadar uzaktaki topu alayım?

Arkadaşım Ahmet beni aradı.

Elimdeki bu iş zor da olsa bitecek.

Hepsinden birer tane al, alma.(EY,s. 117/2).

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki cümlelerde koyu renkle yazılmış sözcüklerin yerine neler yazılabilir? Örneği inceleyerek yazınız.

-Biz bugün okuldan dönerken yolda yaralı bir köpek yavrusuna rastladık.(Ayşe ve ben)

-Siz niçin bu kadar geç kaldınız?(.....)

-0

istasyona vaktinde yetişemeyince treni kaçırdı.(.....) (EY, s. 139/2)

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki tabloda iş, oluş, hareket bildiren kelimeler verilmektedir. Örneği inceleyerek bu eylemlerin zamanlarıyla ilgili doğru seçeneği işaretleyiniz.(EY,s.155/4)
- o **Etkinlik:** Aşağıdaki isimlere "nasıl?" sorusunu sorunuz. Nitelik bildiren bir kelime ile cevaplayınız. Ardından cevabınızı cümle içinde kullanınız.

-çöl→ nasıl çöl?--> kızgın çöl

-çocuk→ nasıl çocuk? →.....EY,s. 158/1)

- o **Kazanım:** Yazılarında farklı cümle yapılarına yer verir.

İki farklı cümlelerin birleştirilip tek bir cümle şeklinde ifade edilebileceği gösterilmelidir. Burada basit ve bileşik cümlelerin tanımı yapılmadan sadece öğrencilerin bunları kullanması özendirilmelidir.

- o **Etkinlik:** "Bazıları ümitsizliğe kapılmış olacak ki memleketlerine dönmeye karar verdiler.." cümlesi iki cümle birleştirilerek oluşturulmuştur. Bunlar "Bazıları ümitsizliğe kapılmış olacak." cümlesi ile "memleketlerine dönmeye karar verdiler."cümlesidir. Siz de aşağıdaki cümleleri birleştirip yazınız.--Atatürk, 1881 yılında Selanik'te doğdu. Annesi ve babası adını Mustafa koydular....." (KY,s.45/11)

- o **Kazanım:** Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır(Ama, fakat, veya)

Programda bu kazanıma yönelik "Yazılarında, farklı bir düşünceye geçerken -ama fakat veya yalnız, buna rağmen vb.- ifadelerini kullanmaları istenebilir." açıklaması yapılmaktadır.Buna yönelik etkinlikler arasından derlenen bazı örneklere yer verilmiştir.

o **Etkinlik:** -Aşağıdaki boşlukları okuduğunuz metne göre verilen kelimelerden uygun olanı ile doldurunuz.
"Fakat; Ancak; Meğer; İçin; Çünkü" (ZY,s. 52/4) Etkinlikte kaynak olarak ders kitabında yer alan "Kuş Cenneti" adlı metin kullanılmıştır.

- o **Etkinlik:** a)Aşağıdaki cümleleri verilen kelimelerden uygun olanlarla tamamlayınız. "çünkü, gibi, ile, için, ve, ama"
b)Boşluklara yazdığınız kelimelerin tek başına anlamı olup olmadığını tartışınız(ZY, s.118/10).Bu etkinliğin amacı kendi başına bir anlamı olmayan ve cümle içinde kelime veya kelime gruplarını birbirine bağlayan bağlaçların görevini çocuğa kavratmaktır. Ancak bağlaç ifadesi doğrudan kullanılmamış çocuğun bunu tartışarak kendisinin bulması sağlanmaya çalışılmıştır.

• 2. Doğrudan Öğretime Uygun Olarak Yapılandırılan Etkinlikler

İlköğretim 5. Sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin hepsi sezdirerek öğretime uygun olarak yapılandırılmamıştır. Yapılan incelemelerde pek çok etkinliğin kazanımların doğrudan konu adıyla verilmesi biçiminde düzenlendiği görülmüştür.

• Okuma Öğrenme Alanında Doğrudan Öğretime Uygun Etkinlikler:

- o **Kazanım:** Ekleri kullanarak kelimeler türetir.

Etkinliklerde kazanım cümlesindeki -lı,-lık, -cı, -sız ekleri bir yönergeyle verilmiş ve öğrenciden bu ekleri kullanıp, verilen kelimelere ekleyerek yeni kelimeler oluşturması istenmiştir. Etkinliklerde herhangi bir sezdirme yahut çocuğa bilgiyi keşfetme fırsatı verilmeden doğrudan konular verilmiştir.

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki ekleri boş bırakılan yerlerden uygun olanına getiriniz. "-lık, -lı, -sız, -cı; -Mehmetçik başka milletlere saygı... değildir. -Onun en önem... niteliği sağlam ve dayanık... olmasıdır."(ZY,s.133/5b)
o **Etkinlik:** Aşağıdaki sözcüklerin köklerini ve aldıkları ekleri ilgili yerlere yazınız. "-bandosuz; bando-suz;-gözlük; göz-lük vb.gibi." (EY,s.145/4)

• Yazma Öğrenme Alanında Doğrudan Öğretime Uygun Etkinlikler:

- o **Kazanım:** Anlamlı ve kurallı cümleler yazar.
o **Etkinlik:** "Harfleri dağınık olarak verilen kelimeleri bulunuz. Aşağıdaki kelimeleri birer cümle içinde kullanınız." -Çalışma, hizmet, yenilik, zafer (MY,s.34/1)
o **Etkinlik:**"Aşağıda karışık olarak verilen kelimelerden anlamlı ve kurallı cümleler yapınız."

-gelecekte / mutfaklardan / çöpler / istemiyle/kanal/alınabilecektir. (MY,s.118/6)

Yukarıdaki her iki etkinlikte de öğrenciden karışık durumdaki kelimeleri kurallı bir cümle haline getirmesi istenmektedir. Bu durum kazanım ifadesine uygun olmasına rağmen, sezdirmeye yoluyla öğretime uygun değildir.

- o **Kazanım:** Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır.

Bu bölümdeki etkinliklerde programda istenmeyen biçimde fiil, isim, bağlaç kelime türlerinin adları doğrudan kullanılmıştır. Bunun la ilgili bazı etkinlikler aşağıda yer almaktadır:

- o **Etkinlik:** Aşağıdaki metinlerde fiillerin ne zaman gerçekleştiğini inceleyerek metinden hareketle "duydum, istiyorum, okuyacağım" kelimelerini birer cümlede kullanınız. (MY, s.101/6)
o **Etkinlik:** "Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yere (-de) eki ya da (de) bağlacından uygun olanını getiriniz." (EY, s.52/5)
o **Etkinlik:** " -İlker teleskop yapmak istiyordu- örnek cümlesinde yapılan işi, hareketi "istiyordu" kelimesi bildirmektedir. Siz

de aşağıdaki cümlelerde yapılan işi, hareketi (fiili) belirten kelimeyi bularak altını renkli kalemle çizersiniz.”
(İlker’in babası, ona bir teleskop almasını söyledi.) (MY, s.64/ 9)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

5.1. Sonuçlar (Conclusion)

- Öğrenci çalışma kitaplarındaki tüm etkinlikler incelendiğinde dil bilgisi konularıyla ilgili etkinliklerin sayılarının kitaplara göre dağılımı birbirine benzerdir. Dil bilgisi etkinliklerinin sayıları 21-26 arasında değişmektedir.
- Dil bilgisi konularının kazanımları incelendiğinde her kazanıma düşen etkinlik sayıları bakımından bir dengesizlik görülmektedir. Bazı öğrenci çalışma kitaplarında bazı kazanımlara yönelik etkinlik düzenlenmediği belirlenmiştir. Örneğin “Yazılarında farklı cümle yapılarına yer verir.” kazanımına uygun etkinliklerin MY ve ZY’ de; “Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır” kazanımına uygun etkinliklerin KY ve EY’de hiç yer almadığı görülmüştür.
- Öğrenci çalışma kitaplarında programın dil bilgisi öğretim anlayışı olan sezdirerek öğretime uygun toplam 62 etkinlik; doğrudan konu adlarının verildiği toplam 38 etkinlik bulunmaktadır. Sayısal olarak sezdirme amacına yönelik etkinliklerin çokluğu yanıltıcı olmamalıdır. Çünkü programa göre öğrenci çalışma kitaplarındaki tüm etkinliklerin sezdirilerek öğretime uygun yapılandırılması gerekmektedir.
- İncelenen dil bilgisi etkinliklerinin çoğunluğu yazma öğrenme alanında yer almaktadır. Okuma öğrenme alanında 24, yazma öğrenme alanında 85 etkinlik vardır. Bu durum yazma öğrenme alanında dört kazanımın dil bilgisi konularına yönelik; okuma öğrenme alanından ise iki kazanımın dil bilgisi konularına yönelik olması ile açıklanabilir.
- Etkinliklerin çocuğun problem çözme, bilgiyi ortaya çıkarma ve kendi bilişsel yapısını fark edecek biçimde düzenlenmek yerine daha çok alıştırmaya yapma ve sorulara cevap verme görevi yüklediği görülmüştür. Neredeyse bütün etkinliklerin yönergeleri “yazınız, boşlukları doldurunuz, kelimenin altını çizersiniz, verilenlerden uygun olanı seçiniz, vb... gibi” ifadeleri ile sona ermektedir. Bu şekildeki etkinliklerin çocuğu pasif öğrenen konumundan, yaparak yaşayarak öğrenen konumuna ne kadar taşıyacağı ise tartışma konusudur. Okuma öğrenme alanındaki kazanımlarla ilgili etkinliklerin bile yine yazarak cevap verilebilecek biçimde düzenlenmiş olması dikkat çekicidir.
- Çalışma kitaplarındaki etkinliklerin kaynağının çoğunlukla ders kitabındaki metinler olduğu tespit edilmiştir.
- Bazı etkinliklerde istenenlerin ve yönergelerdeki ifadelerin kazanım cümlesiyle neredeyse birebir aynı olması dikkat çekicidir. Bunun etkinliğin hangi kazanıma yönelik olduğunu kanıtlamak fikriyle yapıldığı düşünülmektedir.

5.2. Öneriler (Recommendations)

- Etkinlikler yalnızca cevabı metin içinde bulunan alıştırmalar konumundan çıkarılmalı; resimler, grafikler ve değişik materyallerle desteklenmelidir. Çalışma kitabının sayfa yapısı da bu tür etkinliklerin yapılabileceği biçimde tasarlanmalıdır
- Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler düzenlenirken öğrenme alanlarına, kazanımlara ve konulara göre sayısal dengenin yanında etkinliğin türü bakımından da denge gözetilmelidir. Hangi yayınevi olursa olsun her öğrenci çalışma kitabında tüm kazanımlara yönelik etkinliklerin bulunması gerekmektedir.

- Çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler tür açısından zenginleştirilmeli, sadece boşluk doldurma ve cümle tamamlama etkinlikleri ile yetinilmemelidir. Çocukların birden fazla duyusuna hitabeden, çocuğu gerçekten etkin hale getiren, okumayı ve yazmayı sevdiren, zevkli ve farklı etkinlikler düzenlenmelidir.

NOT (NOTICE)

Bu makale, 20-22 Mayıs 2010 tarihleri arasında Fırat Üniversitesinde düzenlenen "9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulan, Sempozyum Oturum Başkanlarının yazılı önerisi ve Yürütme ve Bilim Kurulu tarafından da "Başarılı" bulunan çalışmanın yeniden yapılandırılmış versiyonudur.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Erdem, İ., (2008), "Öğretmen Görüşlerine Göre Dilbilgisi Konularının Öğretilme Güçlükleri" Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Kış 2008, 6(1), 85-105.
2. Erdoğan, T., (2007) "İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı Ve Öğrenci Çalışma Kitabının Yapılandırmacı Yaklaşımına Uygunluğu" Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Aralık 2007 Yıl : 8 Sayı : 14
3. Güneş, F., (2007). Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
4. Odabaşı, N., (2007) "Öğretmenlerin Görüşlerine Göre 4. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı Etkinliklerinin Kazanımları Gerçekleştirme Düzeyi (Nevşehir İli Örneği)" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
5. Temur, T., (2007). "Yeni Türkçe Öğretim Programları" İlköğretimde Türkçe Öğretimi Edit: H. Akyol - A. Kırkkılıç Ankara: Pegem Yayıncılık.
6. Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.